

УДК 342.3, 346.6

Сергій ПИРОГА

Карпатський університет імені Августина Волошина,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правознавства та канонічного права,
e-mail: sergiipyroha@meta.ua,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7093-3207>

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ СТАТТІ 13 КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

<http://doi.org/10.23939/law2024.41.270>

© Пирого С., 2024

У роботі проаналізовано спосіб реалізації положень ст. 13 Конституції України відповідно до норм Податкового кодексу України. Виявлено, що право власності українського народу на надра реалізується неналежно і потребує радикальних змін. Це питання в роботі вирішується через визначення складових ціни на сировину, яка видобувається в Україні. Ціну реалізації запропоновано визначити як суму двох складових: ціни видобування плюс рента. Така структура ціни автоматично відстежує кон'юнктуру світового ринку на кожен вид сировини, гірничо-геологічні умови її видобування в Україні та є універсальною для усіх видів сировини. У роботі обґрунтовано необхідність переходу до світових цін на сировину і визначено спосіб реалізації такої можливості. Перехід до світових цін на сировину забезпечує універсальний спосіб визначення рентної плати для усіх видів сировини як різницю світової ціни на відповідну сировину і ціни видобування відповідної сировини в Україні. Через політику низьких заробітних плат в Україні більшість споживачів неспроможні сплачувати за природний газ і комунальні послуги за такими тарифами. Для забезпечення можливості застосування світових цін на енергоресурси запропоновано запровадити знижку, яка дорівнює розміру рентної плати. Знижка нараховуватиметься для кожного захищеного споживача залежно від обсягів спожитого газу за показами його приладів обліку. Джерелом коштів для надання знижки є частина рентної плати, сплаченої видобувними компаніями в Україні. Решта споживачів повинна сплачувати вартість сировини за цінами світового ринку. Запропоновано також змінити напрями використання ренти: частину доцільно використати для ліквідації дефіциту бюджету Пенсійного фонду України. Більша частина ренти має використовуватися для формування суверенного національного фонду, решту запропоновано перераховувати у Держбюджет.

Ключові слова: право на надра; власність; рентна плата; суверенні фонди; соціальна відповідальність.

Постановка проблеми. Права власності українського народу закріплено у ст. 13 Конституції України:

Стаття 13. Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією [1].

Закріплене у Конституції право власності українського народу на природні ресурси належно не забезпечено. Замість народу правом на природні ресурси України користуються особи, "... зареєстровані відповідно до закону як підприємці, які набули права користування об'єктом (ділянкою) надр на підставі отриманих спеціальних дозволів на користування надрами (далі – спеціальний дозвіл) в межах конкретних ділянок надр з метою провадження господарської діяльності з видобування корисних копалин ..." (ст. 252.1.1 Податкового кодексу України [2]).

Рента – це особливий вид податку, який не має продуктивного відповідника і ґрунтується виключно на правах власності, які обмежують доступ капіталу до землі чи родовищ корисних копалин. Уся рента має належати власнику, у цьому випадку – народу України.

Логічно думати, що корисні копалини, які перебувають у надрах, мають певну ціну. До ціни сировини підприємці додають свої витрати на видобування, первинну переробку та реалізацію споживачам. Власне ціна сировини не виділяється окремо, тому невідомо, яка саме частка від ціни реалізації є власністю народу України. У цьому випадку неможливо забезпечити належне виконання ст. 13 Конституції України.

Закріплене у Конституції право на природні ресурси, формально реалізоване виключно нормами розділу 9 "Рентна плата" Податкового кодексу України, дає змогу дійти висновку, що народ позбавлений будь-яких прав на корисні копалини. Підприємці, які одержали дозволи на видобування корисних копалин, одержують у власність і корисні копалини, що вони видобувають. Усі права належать вибраним особам, які реалізують їх для задоволення власних потреб. Усе це дістається фактично безплатно, без жодних зусиль.

Аналіз дослідження проблеми. Проблема із забезпеченням прав власності українського народу на надра ускладнена тим, що в Україні немає єдиної ціни на деякі ресурси, які безпосередньо використовують як промисловість, так і домогосподарства. Йдеться насамперед про енергоресурси. Відповідно ціна для цих категорій споживачів на той самий ресурс відрізняється у рази. Наприклад, ціна на газ залежить від постачальника і сезону – влітку дешевше, взимку дорожче. У грудні 2021 р. середня ціна газу для промисловості становила 36 грн за куб. м, а для населення 7,96 грн за куб. м [3]. Різні постачальники можуть мати різні ціни, і це природно, але різні категорії споживачів – ні, оскільки різниця цін спонукає до пошуку корупційних схем, які дуже легко знаходять зацікавлені особи. Виникає закономірне запитання: Яка реальна ціна газу? За чий рахунок сплачується різниця в ціні для населення?

Крім того, наявність транзитної труби і газових сховищ передбачає, що ціна повинна вирівнюватися не тільки для українських споживачів, вона не може істотно відрізнитися від ціни в ЄС.

Аналогічна ситуація і з іншими корисними копалинами. Держава від імені народу здає в оренду родовище корисних копалин, за що одержує рентну плату у розмірі, який коливається в межах 1–31 % залежно від виду сировини, умов її видобування та цін, за якими реалізується товарна продукція.

Наприклад, нормами ст. 252.20 Податкового кодексу України рентну плату встановлено у відсотках від вартості товарної продукції.

Вугілля: коксівне 1,50 %; енергетичне 0,75 %; антрацит 1,00 %; буре 1,00 %; торф 1,0 %.

Руди чорних металів (крім руд заліза), кольорових та легувальних металів 6,25 %. *Руди заліза:* 3,50 %, якщо середня вартість становить \$100 і менше; 5,00 %, якщо середня вартість понад \$100 і менше ніж \$200; 10,00 %, якщо середня вартість залізної руди більше ніж \$200.

Вуглеводні. Нафта і конденсат залежно від глибини залягання до 5000 м – 31 %, понад 5000 м – 16 %; газ природний, видобутий із глибини до 5000 м – 14,50 %, якщо реалізується за ціною до \$150 за 1000 метрів кубічних; 29 %, якщо реалізується за ціною від \$150 до \$400 за 100 метрів кубічних; 65 %, якщо реалізується за ціною понад \$400 за 1000 метрів кубічних. Якщо поклади

повністю залягають на глибині понад 5000 м, встановлені такі ставки рентної плати залежно від вартості: 7 %, 14 % і 31 % відповідно.

Усі ці норми ніяк не пов'язані із фактичною величиною ренти. Очевидно, що порядок нарахування рентної плати потребує радикальних змін. Адже вартість сировини, що залягає в надрах, повинна включатися в ціну окремо від інших складових, які визначають вартість сировини. І ця частина ціни товарної продукції має становити рентну плату, що дасть змогу повною мірою реалізувати право власності українського народу на надра. Питання лише у тому, як правильно визначити рентну плату і для яких цілей використовувати зібрані кошти.

Мета статті передбачає обґрунтування альтернативних методів визначення розмірів рентної плати, методу нарахування і напрямів використання зібраних коштів.

Виклад основного матеріалу. Збої на світовому енергетичному ринку, спричинені вторгненням росії в Україну, призвели до різкого подорожчання природного газу. Оптова ціна у 2022 р. у середньому була більш ніж у п'ять разів вищою за докризовий рівень, навіть перевищивши 300 €/МВт-год (1000 м³ ≈ 10,55 МВт-год) на піку кризи влітку 2022 р.

На щастя, Україна має підземні газові сховища, які дають змогу запобігати таким коливанням цін. Згідно з цінами на ринку ф'ючерсів на газ у Нідерландах TTF, ціна газу з поставкою у вересні становила 30€ (\$32,96) за МВт-год порівняно з форвардними цінами на перший квартал 2024 р. – 49 євро. НАК “Нафтогаз України” заявив, що іноземні клієнти можуть використовувати понад 10 мільярдів кубометрів газових сховищ країни обсягом близько 30 мільярдів кубометрів, переважно на заході країни, тобто далеко від лінії фронту. Втім, видобування газу в Україні залишається надзвичайно важливим для того, щоб забезпечити всіх споживачів, однак здійснюється у зоні ризику [4].

Гірничо-видобувне підприємство нічим особливим не відрізняється від підприємства у будь-якій іншій сфері виробництва. Для успішної діяльності йому потрібні люди, основні фонди, матеріали і комплектуючі, до яких зараховуємо усе, що використовується для здійснення основної діяльності. Результатом діяльності підприємства є додана вартість (ДВ), в яку входить фонд оплати праці і прибуток [5]. Ця додана вартість оподатковується податком на додану вартість. Здійснення видобувної діяльності супроводжується зношенням основних фондів, а для їх відновлення нараховують амортизацію. Крім того, використовуються матеріали і комплектуючі, сумарна вартість яких становить витрати підприємства. До сумарних витрат належать будь-які витрати, використані для здійснення основної діяльності. До витрат зараховуємо і плату за отримання спеціальних дозволів на користування надрами (далі – спеціальний дозвіл) у межах конкретних ділянок надр з метою провадження господарської діяльності із видобування корисних копалин. Отже, вартість видобування сировини і доведення до споживача можна розрахувати так:

$$\text{Вартість видобування} = \text{ДВ} + \text{ПДВ} + \text{амортизація} + \text{витрати},$$

де ДВ = Фонд оплати праці + прибуток.

Вартість видобування звичайно залежить від виду сировини, гірничо-геологічних умов її залягання, вартості обладнання, яке використовується для видобування, та фактично здійснених витрат. До витрат зараховуємо будь-які витрати, які використані у виробництві, під час закупівлі яких була фактично сплачена належна сума ПДВ до бюджету [6]. Фактично сплачений ПДВ означає сплату належної суми податку до бюджету, а не наявність податкової накладної [7].

Усі складові вартості видобування, звичайно, різні для різних видів сировини, однак загальний підхід до визначення вартості є універсальним, оскільки визначає лише структуру ціни, тобто складові, які входять у ціну. До вартості видобування потрібно додати вартість ресурсу у надрах, щоб отримати ціну реалізації товару. Вартість ресурсу у надрах (до видобування) фактично і є належною рентною платою. Її можна визначити так

$$\text{Рентна плата} = \text{Ціна реалізації} - \text{Ціна видобування}.$$

Таке визначення рентної плати не потребує жодної деталізації у Податковому кодексі України. Розмір рентної плати не залежить ні від виду сировини, ні від глибини її залягання та автоматично враховує ціну реалізації з точністю до гривні. Лише така формула розрахунку ренти забезпечує належну реалізацію права власності народу України на землю і надра.

Невизначеною залишається ціна реалізації. Інтернаціоналізація ринку основних корисних копалин упродовж останніх трьох десятиліть призвела до встановлення лише однієї ціни на цьому ринку для кожного мінералу, і ця ціна обов'язково ґрунтується на найвищих виробничих витратах. Виробники, витрати яких менші, одержують додаткові доходи, які відповідають диференціальній ренті. Використання запропонованого методу нарахування рентної плати не дає додаткових доходів виробникам, а лише змінює розмір рентної плати пропорційно до зміни ціни реалізації.

Ціною реалізації може бути єдина ціна, встановлена на інтернаціоналізованому ринку ресурсів. Не може бути ніякої ринкової ціни ресурсу в окремо взятій країні. Причина банальна. За скільки можна продати газ, коли в квартирі $-1\text{ }^{\circ}\text{C}$? Тому внутрішня "ринкова" ціна аж ніяк не відображатиме реальної ціни ресурсу. У такий спосіб можна сформувати виключно спекулятивну ціну незалежно від того, скільки буде зареєстровано так званих постачальників в Україні.

Запропонована вище структура ціни вирішує питання запровадження єдиної ціни. Для сплати належної величини ренти необхідно визначити ціну видобування, яка визначається доданою вартістю компанії, тобто розмір фонду оплати праці та прибутку, витратами виробництва та сумою амортизації. З фонду оплати праці сплачується єдиний соціальний внесок (ЄСВ), податок на прибуток фізичних осіб (ПДФО) і військовий збір. З прибутку сплачують податок на прибуток. Правильний вибір ставок податків, внесків і зборів дає змогу різко обмежити апетити підприємств та забезпечити оптимальні пропорції розподілу заробітних плат між працівниками підприємства. Це означає, що усі ставки податків і внесків із фонду оплати праці та прибутку мають бути прогресивними – вищий дохід – вища ставка податку. Причому відмінність ставок не має бути символічною, а може відрізнятись в рази. Якщо нині прибуток підприємств оподатковують за ставкою 18 %, то залежно від розміру прибутку ставка податку може бути 35 % і навіть значно вища (75–100 %). Це стимулюватиме соціальну відповідальність бізнесу.

Підвищені ставки податку не є імперативною нормою закону, їх сплачують за бажанням підприємця. Якщо не хочеш платити великі податки, обмеж прибуток розумною величиною. Це ж стосується і заробітних плат та їх співвідношення для різних категорій працівників. Ці зміни до Податкового кодексу України повинні забезпечити розумні ціни на видобування корисних копалин.

Наявність єдиної ціни на інтернаціоналізованому ринку ресурсів змушує нас переходити саме до таких внутрішніх цін. Однак населення України не може оплачувати усі ресурси за світовими цінами.

Політична влада країни упродовж періоду ринкових реформ (фактично з моменту відновлення незалежності України) провадила політику низьких заробітних плат, формально обґрунтовуючи її необхідністю забезпечити конкурентоспроможність вітчизняних товарів та послуг на внутрішньому і зовнішньому ринках. Принагідно зауважимо, що зниження заробітної плати – далеко не єдиний і точно не найефективніший спосіб підтримання конкурентоспроможності товарів / послуг вітчизняних виробників. Якщо ви платите низькі зарплати, то хто купуватиме ваші товари на внутрішньому ринку і за що?

Вирішення проблеми забезпечення наявного платоспроможного попиту в Україні досягалося різними способами. У нас з'явилася велика група заробітчан, які годують свої сім'ї в Україні за рахунок доходів, одержаних за кордоном. У сфері виробництва товарів і послуг низька офіційна зарплата доповнюється тіньовою економікою і тіньовими виплатами. Чиновники організували для себе неофіційну оплату надаваних державних послуг, контролюючі органи за додаткову плату можуть закривати очі на порушення законодавства, а суди – на власний розсуд трактувати закон. Усе це разом називають тотальною корупцією. Багато працездатного населення офіційно не має доходів і ніде не працює, використовуючи численні способи заробітку – від стимулювання корупції на митниці (нелегальний імпорт-експорт) до надання різноманітних послуг для населення.

Унаслідок такої політики ціни фактично на усі товари та послуги на внутрішньому ринку практично дорівнюють, а часто і вищі за ціни в ЄС (принаймні для східноєвропейських членів ЄС), а доходи основної маси населення істотно нижчі. Найнижчі офіційні доходи у працівників бюджетної сфери.

Низькі заробітні плати породжують принаймні дві проблеми. За рахунок соціальних внесків та інших джерел власних доходів дохідна частина Пенсійного фонду України формується менше ніж наполовину, решта доходів Пенсійного фонду – за рахунок дотацій, при тому, що мінімальна пенсія у 2,2 разу нижча за фактичний прожитковий мінімум. Навіть середній розмір пенсії лише трохи вищий від фактичного прожиткового мінімуму, встановленого на підставі затверджених норм споживання [8].

Друга проблема – житлово-комунальний сектор. За чинних тарифів на житлово-комунальні послуги половина домогосподарств отримувала субсидії (до російської агресії проти України), хоч тарифи на газ, інше паливо та електроенергію для домогосподарств знижені. Щоправда, зниження тарифів для населення нічого не дає. Це чистий піар влади. Виробники товарів та послуг будь-які тарифи ураховують у ціні, а сплачувати їх доведеться домогосподарствам, які купують ці товари та послуги. З іншого боку, знижені тарифи – пряма автоматична дотація для багатих домогосподарств.

Якщо б була політична воля скоригувати пропорції розподілу доходів у суспільстві та істотно підвищити рівень заробітних плат і пенсій, то можна було б відмовитися від дотацій для бідних домогосподарств, що одночасно скасує автоматичні дотації для багатих. Це дало б змогу вирівняти тарифи для усіх категорій споживачів. Одночасно можна було б скасувати армію чиновників, зайнятих наданням дозволів на отримання субсидій.

У державі не повинно бути заробітних плат і пенсій, які не забезпечують для сім'ї фактичний прожитковий мінімум за встановленими нормативами без будь-яких субсидій. Досягнення цього норматива має бути пріоритетом для влади. Поки в Україні зберігається тіньова економіка на рівні понад 30 % і тотальна корупція, звіт уряду про зростання економіки на 5 % не можна сприймати як істину. Якщо ще врахувати інфляцію 10 % (прогноз бюджету 2024 р.), то приріст 5 % фактично означатиме спад.

Вирівнювання тарифів на внутрішньому ринку не вирішує усіх наявних проблем. Адже деякі ресурси доводиться купувати на світовому ринку, інші можемо продавати. Якщо продаж завжди здійснюється за цінами світового ринку (ми не розглядаємо маніпуляції цінами з метою незаконного вивезення капіталів за кордон), то закупівля товарів на світовому ринку створює проблеми. Адже за наявності різниці внутрішніх і світових цін доводиться дотувати імпорт (йдеться виключно про критичний імпорт). В ідеалі бажано вирівняти внутрішні й зовнішні ціни за паритетом купівельної спроможності, що передбачає підтримування реального курсу гривні щодо основних валют. Валютний курс, який пропонує Національний банк України, дуже далекий від реального. Цей курс спеціально пристосований для вивезення капіталів за кордон.

Сьогодні ціни на енергоресурси визначаються нормами Податкового кодексу України і коригуються Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП). Відповідно до положень п. 8 ст. 252 Податкового кодексу України фактична ціна реалізації для нафти визначається як середня ціна одного бареля нафти “Urals”, за інформацією міжнародного агентства (котирування UralsMediterranean та UralsRotterdam).

Для захищених споживачів ціна природного газу визначається договором купівлі-продажу між платником рентної плати та НАК “Нафтогаз”, який формує ресурс природного газу для побутових споживачів та виробників теплової енергії. Для решти споживачів середню ціну природного газу визначають як середнє арифметичне ціни за звітний місяць (Front Month Settlement Prices) на нідерландському газовому хабі (TTF), за інформацією біржі EEX (The European Energy Exchange).

Як єдину ціну природного газу в Україні незалежно від категорії споживачів слід використовувати середнє значення ціни на нідерландському газовому хабі (TTF), яка встановлюється як ціна реалізація. Рентна плата визначається різницею цієї ціни і вартості (ціни) видобування. Для захищених споживачів обчислена сума рентної плати зараховується як знижка до ціни, величину якої визначають для кожного споживача залежно від обсягів спожитого газу за показами приладів обліку. Знижка надається за рахунок частини суми рентної плати, яку сплатили видобувні компанії.

Знижку надають безпосередньо захищені споживачі без залучення будь-яких посередників. Постачальники купують газ в Україні за єдиною ціною нідерландського хабу.

Напрями використання рентної плати також потрібно змінювати. Рентна плата не може зараховуватися повністю до бюджету і використовуватися на споживання. Частина рентної плати необхідно зараховувати до Пенсійного фонду України. Ця частина має дорівнювати сумі дотацій з бюджету. Політика у сфері заробітної плати повинна орієнтуватися на те, щоб Пенсійний фонд формувався виключно за рахунок джерел власних доходів.

Нарешті, існує проблема майбутніх поколінь. Оскільки запаси корисних копалин не відновлюються, наше покоління повинно щось залишити нащадкам. Для цього значна частина рентної плати повинна використовуватися на формування суверенного національного фонду. Принаймні половину рентної плати потрібно перераховувати у цей фонд. Такі фонди існують у кожній країні, що має значні запаси корисних копалин. Найвдалішим акумулятором рентних платежів у світі є суверенний фонд Норвегії (Government Pension Fund of Norway), основне джерело доходів якого – нафта і газ [9].

Висновки. У роботі проаналізовано недоліки визначення та справляння рентної плати. Обґрунтовані недоліки формування спеціальних тарифів у галузі енергетики та постачання газу, збереження дотацій на оплату житлово-комунальних послуг для домогосподарств. Запропоновано альтернативний спосіб нарахування рентної плати та використання сплачених коштів, який дає змогу реалізувати положення ст. 13 Конституції України, яка визначає право власності українського народу на надра та природні ресурси. Метод розрахунку автоматично відстежує кон'юнктуру світового ринку відповідної сировини та гірничо-геологічних умов її залягання. Зокрема, для природного газу запропоновано встановити єдину ціну незалежно від категорії споживачів, яка дорівнює середній ціні газу на нідерландському хабі TTF. Ціна на TTF визначає лише розмір рентної плати, яку сплачують видобувні компанії. Для захищених споживачів нарахована рентна плата оформляється як знижка до ціни для конкретного споживача. Для решти споживачів рентна плата включається в ціну фактично. Зібрані із рентної плати кошти частково використовують для надання дотацій Пенсійному фонду України замість дотацій з бюджету, а решту розподіляють між бюджетом і суверенним національним фондом. Для решти сировинних ресурсів рентну плату визначають на основі єдиної ціни реалізації, що відповідає рівню світових цін для відповідного виду сировини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України 254к/96-ВР від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Податковий кодекс України 2755-VI від 02.12.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
3. Мінфін: Тарифи на газ для населення. URL: <https://index.minfin.com.ua/tariff/gas/>
4. Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/08/31/novyna/ekonomika/skilky-hazu-vzhe-nakoruchyla-ukrayina-pidzemnyx-sxovyshhax-vidpovid-ohtsu>
5. Пирого І. С. (2019). Структура доданої вартості і оптимізація податкової бази. *Актуальні проблеми держави і права*. № 83. С. 59–62. DOI: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i83.129>
6. Pyroha S. S., Pyroha I. S (2022). Self-Regulation of the Tax Burden on Labour and Capital. *Business Law Review*. Vol. 43, No. 3. P.126–132. <https://doi.org/10.54648/bula2022018>
7. Пирого С. С., Пирого І. С. (2015). Податкові аспекти ціноутворення. *Молодий вчений*. № 2. С. 826–829.
8. Мінфін: Про розмір прожиткового мінімуму в Україні 2023. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/>
9. Національний Пенсійний фонд Норвегії. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3664071-najbilsij-u-sviti-suverennij-fond-zbilsit-vitrati-zaradi-dopomogi-ukraini.html>

REFERENCES

1. *Konstytutsiya Ukrainy 254k/96-BP vid 28.06.1996 r.* [Constitution of Ukraine 254k/96-BP dated June 28, 1996] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

2. *Podatkovyy kodeks Ukrainy 2755-VI vid 02.12.2010* [Tax Code of Ukraine 2755-VI dated 02.12.2010]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].
3. *Minfin: Taryfy na haz dlya naseleння* [Ministry of Finance: Gas tariffs for the population]. URL: <https://index.minfin.com.ua/tariff/gas/> [in Ukrainian].
4. *Slovo i dilo* [Word and deed]. URL: <https://www.slovovidilo.ua/2022/08/31/novyna/ekonomika/skilky-hazu-vzhe-nakopychyla-ukrayina-pidzemnyx-sxovyshhax-vidpovid-ohtsu> [in Ukrainian].
5. Pyroha I. S. (2019). *Struktura dobavlennoy stoymosti y optymizatsyya nalohovoy bazy* [Structure of added value and optimization of the tax base]. *Actual problems of the state and law*. No. 83. P. 59–62. DOI: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i83.129> [in Ukrainian].
6. Pyroha S. S., Pyroha I. S. (2022). *Self-Regulation of the Tax Burden on Labour and Capital*. [Self-Regulation of the Tax Burden on Labor and Capital]. *Business Law Reviev*. Vol. 43, No. 3. P. 126–132. <https://doi.org/10.54648/bula2022018> [in English].
7. Pyroha S. S., Pyroha I. S. (2015). *Podatkovi aspekty tsinoutvorennya* [Tax aspects of pricing] *Molodyy vchenyy*. [Tax aspects of pricing. A young scientist]. No. 2. P. 826–829 [in Ukrainian].
8. *Minfin: Pro rozmir prozhytkovoho minimumu v Ukraini 2023* [Ministry of Finance: About the size of the living wage in Ukraine in 2023]. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/> [in Ukrainian].
9. *Natsional'nyy Pensyunny fond Norvehiyi* [National Pension Fund of Norway]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3664071-najbilsij-u-sviti-suverennij-fond-zbilsit-vitrati-zaradi-dopomogi-ukraini.html> [in Ukrainian].

Дата надходження: 30.01.2024 р.

Serhii PYROHA

Augustin Voloshin Carpathian University,
PhD candidate in Law, Assistant Professor,
Humanities and economics faculty,
Department of jurisprudence and canon law,
e-mail: sergiipyroha@meta.ua,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7093-3207>

IMPLEMENTATION OF THE PROVISIONS OF ARTICLE 13 OF THE CONSTITUTION OF UKRAINE

The work analyzes the method of implementing the provisions of Article 13 of the Constitution of Ukraine in accordance with the norms of the Tax Code of Ukraine. It was revealed that the Ukrainian people's ownership of the subsoil is improperly implemented and requires radical changes. This issue is solved in the work by determining the components of the price of raw materials extracted in Ukraine. It is proposed to define the sale price as the sum of two components: the extraction price plus rent. Such a price structure automatically monitors the global market situation for each type of raw material, the mining and geological conditions of its extraction in Ukraine, and is universal for all types of raw materials. The work substantiates the necessity of transition to world prices for raw materials and defines the way to implement this possibility. The transition to world prices for raw materials provides a universal way of determining the rent for all types of raw materials as the difference between the world price for the corresponding raw material and the price of extraction of the corresponding raw material in Ukraine. Due to the policy of low wages in Ukraine, most consumers are unable to pay for natural gas and utilities at such rates. To ensure the possibility of applying world prices for energy resources, it is proposed to introduce a discount, the amount of which is equal to the amount of rent. The discount is calculated for each protected consumer depending on the volume of gas consumed according to the readings of his metering devices. The source of funds for granting the discount is part of the rent paid by mining companies in Ukraine. The rest of the consumers must pay the cost of raw materials at world market prices. It is also proposed to change the directions of the use of annuity. Part of the rent should be used to eliminate the budget deficit of the Pension Fund of Ukraine. Most of the rent should be used to form a sovereign national fund and the rest must be transferred to the State Budget.

Key words: the right to subsoil; property; rent; sovereign funds; social responsibility.